

**НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”
ТРЕНЬОРСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ТЕХНИЧЕСКИ И ЛЕДЕНИ СПОРТОВЕ**

Гл. ас. Юри Динев Вълев

**ВИЗУАЛИЗИРАНА МЕТОДИКА
ЗА НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ ПО КОНЕН СПОРТ**

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд
за присъждане на образователно-научна степен
„Доктор”, по научната специалност Теория и методика на
физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. МЛФ),
Професионално направление: 7.6. Спорт**

С О Ф И Я, 2014 год.

**НАЦИОНАЛНА СПОРТНА АКАДЕМИЯ „ВАСИЛ ЛЕВСКИ”
КАТЕДРА ТЕХНИЧЕСКИ И ЛЕДЕНИ СПОРТОВЕ**

Гл. ас. Юри Динев Вълев

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд
за присъждане на образователно-научна степен
„Доктор”, по научната специалност Теория и методика на
физическото възпитание и спортната тренировка (вкл. МЛФ),
Професионално направление: 7.6. Спорт**

**ВИЗУАЛИЗИРАНА МЕТОДИКА
ЗА НАЧАЛНО ОБУЧЕНИЕ ПО КОНЕН СПОРТ**

Научен ръководител: доц. Иван Ачкаканов, ДН

Рецензенти:

**Доц. Лъчезар Александров Захариев, доктор
Проф. Димитър Танев Кайков, ДН**

С О Ф И Я, 2014 год.

Дисертационният труд е обсъден и насочен към официална защита от катедра Технически и ледени спортове.

Представен е на 160 стандартни страници, включва 25 таблици и 18 фигури. Приложението към дисертационния труд съдържа 37 страници, включва 28 таблици.

Ползвани са 90 библиографски източника, от които 31 на кирилица, 37 на латиница и 22 интернет страници.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 01.10.2014г. от 15.30 часа, в Зала АЗ на Н С А Васил Левски, Студентски град, София.

УВОД

Конният спорт е твърде специфичен и сравнително труден по отношение системата за обучение и тренировка, както на подрастващите деца, юноши, девойки, така и на възрастните хора. Сложността при началното обучение произтича от много фактори, основни от които са първоначалният страх от големината на животното и различията в комуникацията между две различни биологични системи, което налага да се усвоят множество знания и термини от теорията и практиката на ездата, които не се срещат в училище и в условията на ежедневиия живот.

Многогодишният ми опит като състезател, треньор и преподавател по конен спорт дава основание да твърдя, че методиката за начално обучение може да бъде рационализирана и много по-успешна, ако в реалната практика се заложат и приложат принципите “от познатото, към непознатото”, т.е. “от теорията, към практиката” с участието на всички сигнални системи с приоритет на зрителната. Това означава, че на теоретическата подготовка в началното обучение трябва да се обърне много по-голямо внимание, като се приложат съвременни технически средства и методи за визуализация, за усвояване на множеството знания за коня, оборудването – екипировката, седежа на ездача, основните помощи за управление на коня и видовете алюри, до успешното овладяване на самостоятелната езда

В обичайната практиката обучението при начинаещите се провежда с обяснения и демонстрации на плаца непосредствено с участието на коня и/или върху коня, без да се провежда задълбочена предварителна теоретична подготовка. Това според нас не е ефективен педагогически подход, тъй като незнанието в началото на подготовката повишава страха и стреса, възпрепятства и/или забавя процеса на изграждане на стабилен двигателен навик и увереност на ездача.

Тези предпоставки насочиха вниманието ни към изследване на процеса и възможностите за систематика и визуализация на основните методични елементи и внедряване на съвременна система за начално обучение и контрол на знанията, навиците и уменията чрез разработването и внедряването на дигитална техника с мултимедийна презентация.

Актуалността и приносите на труда се изразяват в предлаганата нова комплексна структура и съдържание на методичните единици за начално обучение и визуализирано представяне на учебния материал с възможност да се изучава в домашни условия преди и по време на обучението на терен, с приложение на дигитална техника с мултимедийна презентация. За първи път в конния спорт в България се разработва система за комплексен контрол на теоретическата, общо физическата и специализираната подготовка за начално обучение, с факторни тегла по страните на подготовка и количествени оценки.

Работната ни хипотеза е, че в началното обучение по конен спорт, ефективността на учебния процес може да бъде значително повишена, като на базата на световния и български опит чрез системно структурния подход се разработи педагогически издържана система за теоретическа и практическа подготовка с внедряване на визуализирана методика за обучение и контрол на знанията с прилагане на дигитална техника и мултимедийна презентация.

Цел на изследването

Целта на изследването е, на базата на световния и български опит чрез системно структурния подход се разработи педагогически издържана система за теоретическа и практическа подготовка с внедряване на визуализирана методика за обучение и контрол на знанията с прилагане на дигитална техника и мултимедийна презентация.

Задачи на изследването

1. Обзор на достъпната световна литература по проблема за началното обучение по конен спорт.
2. Да се разработи комплексна и детайлна структура обхващаща всички необходими знания и умения за начално обучение по конен спорт.
3. Да се събират, систематизират и обработят подходящите фотоматериали за дигитално представяне и онагледяване съдържанието на иновативната структура за начално обучение до самостоятелна езда.
4. Да се разработи система за комплексен контрол на теоретическата, общо физическата и специализираната подготовка.
5. Да се проведе експертна оценка от българските специалисти по конен спортна за ефективността на визуализираната методика и системата за комплексен контрол на подготовката.

Методика на изследване

Обект на изследване

Обект на изследване е системата за начално обучение по конен спорт, като структура и съдържание на методичните единици до ниво самостоятелна езда.

Предмет на изследване

Предмет на изследване е синтезираното представяне на знанията, навиците и уменията като методични единици по иновативната структура на визуализираната методика.

Субект (контигент) на изследване

Поради теоретико-методическия характер на дисертационния труд и огромния обем на съдържанието на методичните единици разработени в шест модула, педагогически експеримент за установяване ефективността на иновативната методика за начално обучение не е провеждан. Разбираемо е, че това би бил изключително труден в организационно отношение експеримент, непосилен както за докторанта така и за Федерацията по конен спорт. За да обосновем ефективността на нашата методика ние приложихме експертна оценка като изпратихме до всички 67 регистрирани клубове в страната структурата и съдържанието на методиката на CD за оценка. Изчерпателни отговори получихме от 43 броя изявени български специалисти по конен спорт - 11 треньори, 16 инструктори и 16 състезатели, които се явяват субекта на нашето изследване

Методи на изследване

За решаване на така дефинираната цел и задачи на изследването бяха приложени следните методи:

1. Проучване на българската и световната специализирана литература по проблема за началното обучение по конен спорт.

2. Метод за мултимедийна презентация на информацията чрез програмния продукт „Power Point“. Съдържанието на новата методика от 7 модула е представено със 175 структурни методични единици, които са онагледени с текстово съдържание и фотоси за презентациите с 793 слайда.

3. Анкетен метод и експертна оценка за изследване качеството на разработката – ефективността на методиката, относно структурата и съдържанието на методичните единици и ефекта от бъдещето внедряване на мултимедийната технология в учебния процес. Всички подструктури на всеки от седемте модула са оценени по пет критерия:

1. Обем на предлаганите знания
2. Оценка за качеството на предлаганите знания
3. Оценка за онагледяването на материала
4. Оценка за необходимостта и актуалността на материала
5. Комплексна оценка формирана от обобщените оценки по първите 4-ри критерия.

Приложена е 10 степенна скала за оценка с точност до 1 бал. Това дава възможност при анализа да се работи и с проценти, като по достъпен и по-често прилаган в практиката подход.

Статистически методи

За обработване на резултатите от анкетата и експертната оценка е приложен **вариационен анализ** с пълен комплекс статистически показатели. Прилагани са статистическите пакети – Excel и IBM – SPSS 19.

За визуализиране на обобщените резултати е приложен **графичен метод** – диаграми за представяне на нивата на средните стойности по отделните критерии.

Организация на изследването

Проблемът за началното обучение по конен спорт е представлявал интерес още от времето когато бях състезател - майстор на спорта. Като бакалавър във ВИФ Г. Димитров, завърших образованието си с разработването на дипломна работа на тема „Анализ на допусканияте грешки от коня и ездача при прескачане на препятствия“, С, БФКС, 61 с. издадена по-късно като брошура от БФКС. От 2010 година насочих вниманието си към разработването на настоящата тема на дисертационния труд – Методика за начално обучение. Обзорът на специализираната литература показва, че знанията в тази област са твърде много фрагментарни, не са системно-структурно обобщени и представени в един единен труд.

С навлизането на РС и аудиовизуалната техника в съвременния учебния процес ние насочихме вниманието си и разширихме идеята си, да представим методиката, чрез визуализация на предлаганите знания и с възможност за ползване на дигитална техника и в домашни условия. Това ни отне още три години за разработването на първоначалният ни идеен проект.

РЕЗУЛТАТИ И АНАЛИЗ

1. Структура и съдържание на визуализираната методика за начално обучение по конен спорт.

Както е известно „структурата и съдържанието“ на една методика за обучение са основни конструкти, при които първият „структурата“ предопределя втория – обхват и изчерпателност на „съдържанието“, които като цяло определят качеството на разработката. В тази връзка в дисертационния труд ние представяме като отделно обособени части „структурата“ на методиката на хартиен носител в дисертацията, а съдържанието на методиката отделно на CD (слайдове - текст, фотографии, схеми, скици, таблици и др.).

1.1. Иновативна структура на визуализираната методика за начално обучение по конен спорт.

Структурата на визуализираната методика за начално обучение по конен спорт е изградена от 7 модула със 175 методични единици предлагащи системни знания за изграждане на двигателни навици и умения от „нулево“ ниво до самостоятелна езда. За разлика от много литературни източници, където практицизма и фрагментарното представяне на учебната материя в конния спорт са присъщи, в новата методика е приложен комплексен подход за систематизиране на структурата на теоретичното познание и методиката за изграждане на правилни - научно издържани навици и умения

до самостоятелна езда на обучаваните. Този подход е важен не само за желаещите да се занимават с конен спорт за удоволствие и рекреация, но и особено за тези, които в бъдеще ще се насочат към спортно-състезателна дейност. Те ще имат привилегията да бъдат комплексно образовани още от етапа на началното обучение, а не чрез практицизма и самообучението – опита и грешките, за дълъг период от време. Според нас това е един от основните моменти на дисертационния труд за развитието и допълването на българската ездова школа.

В дисертационния труд иновативната структура е представена с подструктурите на 175-те методични единици. Тук представяме само основните раздели на модулите.

ОБЩА ЧАСТ: Въведение в конния спорт

Модул 1: Основни познания за коня. 1.1. Анатомия на коня; 1.2. Физиология на коня; 1.3. Психология на коня; 1.4. Първа помощ за ездача и коня. Включени са 20 методични единици.

Модул 2: Отглеждане на коня. 2.1. Конюшня; 2.2. Отглеждане на коня. Включени са 15 методични единици

Модул 3: Екипировка в конния спорт. 3.1. Екипировка на ездача; 3.2. Екипировка (амуниция) на коня. Включени са 39 методични единици.

Модул 4: Оседлаване на коня. Поставяне на: юздечка, седло, гамаши, бинтове, камбани, протектори, оглавник. Включени са 7 методични единици.

СПЕЦИАЛИЗИРАНА ЧАСТ: Начално обучение на ездача

Модул 5: Начално обучение на ездача. В 9 раздела са включени 82 методични единици, както следва: 1) възсядане на коня, 2) слизване от коня, 3) начално обучение на корда с усвояване на основните седежи – манежен, облекчен и олекотен, 4) основни помощи за управление на коня, 5) помощни упражнения за седеж на ездача, 6) тръгване и спиране, 7) алюри на коня (ходом, тръс, галоп, отстъпване назад), 8) обучение в падане от коня, 9) обучение в самостоятелна езда с описание на характеристиките и методиката на обучение при усвояване на манежния, облекчения, олекотения и скоковия седеж; манеж, манежни фигури, правила.

Нов приносен момент в този базов модул е, че е приложен и самостоятелно обособен раздел „методика на обучение“ за различните видове седежи, в която е вложен и личен опит.

Модул 6: Упражнения за физическа и специализирана подготовка. Включени са 9 методични единици.

6.1. Упражнения за общо физическа подготовка (ОФП): за правилна стойка на ездача, за равновесие, за гъвкавост, за специална сила на горните и долните крайници, за координация.

6.2. Упражнения за специализирана подготовка на ездача. Волтижировка. Включени са 14 упражнения илюстрирани с фотографии.

ЗАКЛЮЧИТЕЛНА ЧАСТ – Контрол на учебния процес

Модул 7: Контрол на подготовката за начално обучение. Включени са 3 раздела – контрол на теоретическата, физическата и специализираната подготовка.

Нов момент в разработената система за комплексна оценка и контрол на ефекта от подготовката е, че при формирането на крайната оценка се прилагат факторни тегла на трите компонента. Коефициентите са: за физическата подготовка – 1, за теоретическата подготовка – 2 и за специализираната – 3. Оценките са по 10-то балната система, с допълнение и на вербална учебна оценка от Слаб 2 до Отличен 6.

Тестовите за контрол на физическата подготовка (дълбочина на наклона, гладко бягане 30 м. с „летящ старт“, дълъг скок от място) са вече включени в оценъчната система на Спортните училища в България и са лично дело на докторанта.

Теоретическата подготовка се оценява на базата на писмен тест с въпроси разпределени в 5 варианта с по 23 въпроса, от общо 108 въпроса за 5-те теоретически модула.

При разработването на системата за контрол на специализираната подготовка сме се съобразявали с приетите вече изисквания и нормативни документи на БФКС. Контролът се осъществява според етапа на подготовка на три нива, по обездка и прескачане на препятствия.

ПРИМЕР

**на индивидуален протокол за комплексна оценка
на знанията, навиците и уменията при началното обучение по конен спорт**

Име на оценяваното лице:

Спортен клуб:

Пол: Жена Мъж **Възраст:** год.

Продължителност на обучението: години, месеци:

Място на изследването:

Дата на изследването:

Нивото на подготовка: първо, второ, трето ниво.

(Моля подчертайте съответното)

Таблица № 12

Видове подготовка	Резултат	Точки	Коефициент- К	Точки х „К”
1.Теоретическа подготовка	19	8	2	16
2. Общо физическа подготовка				
2.1.Дълбочина на наклона	107	7		
2.2. Гладко бягане 30 м. с „Летящ старт”	5.95	5		
2.3. Дълъг скок от място	144	8		
Средно точки за „ОФП”		6.67	1	6.67
3. Специализирана подготовка - трето ниво				
3.1. Тест по „Прескачане на препятствия”	1 грешка	9		
3.2. Тест по „Обездка”	54 %	7		
Средно точки за „Специализирана подготовка”		8	3	24
ОБЩО			6	46.67
КОМПЛЕКСНА ОЦЕНКА				7.78

Забележка:

1.Комплексната оценка за нивото на знанията, навиците и уменията е средната стойност на точките (7.78). Тя се получава като се раздели общия брой на точките (46.67) получени със съответния коефициент, разделени на „6” - сумата на коефициентите.

2.Комплексната оценка може да се интерпретира като процент от отличния обем и качество на знанията, навиците и уменията, взети за 100 %. В този пример комплексната оценка от 7.78 може да се разглежда като постижение от 77.8 %, т.е. до пълното усвояване на материала и изискванията по „Визуализирана методика за начално обучение по конен спорт остават 22.2 % .

1.2. Съдържание на визуализираната методика за начално обучение по конен спорт.

Мултимедийно представяне
съдържанието на визуализираната методика
за начално обучение по конен спорт на “CD”

Залепен плик със CD

Съдържанието на визуализираната методика е представено на **CD** на **22 файла** съдържащи **793 слайда**, както следва:

Файл № 1: М.1. Основни познания за коня – **57 слайда**.

Файл № 2: М.2. Отглеждане на коня – **81 слайда**.

Файл № 3: М.3. Екипировка в конния спорт – **112 слайда**.

Файл № 4: М.4. Оседлаване на коня - **43 слайда**.

Файл № 5: М.5.1-3.Начално обучение на ездача. Възсядане и слизане от коня, начално обучение на корда. (**Общо за целия модул М.5. – 438 слайда**)

Файл № 6: М.5.4. Основни помощи за управление на коня.

Файл № 7: М.5.5. Помощни упражнения за седеж на ездача.

Файл № 8: М.5.6. Тръгване и спиране.

Файл № 9: М.5.7.1. Алюри на коня. Ходом.

Файл № 10: М.5.7.2. Алюри на коня. Тръс.

Файл № 11: М.5.7.3. Алюри на коня. Галоп.

Файл № 12: М.5.7.4. Отстъпване назад.

Файл № 13: М.5.8. Обучение в падане от коня.

Файл № 14: М.5.9. Обучение в самостоятелна езда. Обучение в група.

Файл № 15: М.5.9.1. Обучение в самостоятелна езда. Манежен седеж.

Файл № 16: М.5.9.2. Обучение в самостоятелна езда. Облекчен седеж.

Файл № 17: М.5.9.3. Обучение в самостоятелна езда. Олекотен и скокови седеж.

Файл № 18: М.5.9.4. Обучение в самостоятелна езда. Особенности на основните помощи при самостоятелна езда.

Файл № 19: М.5.9.5. Обучение в самостоятелна езда. Помощни средства за управление на коня.

Файл № 20: М.5.9.6. Обучение в самостоятелна езда. Манеж, манежни фигури, правила.

Файл № 21: М.6. Упражнения за физическа и специализирана подготовка. – **39 слайда**.

Файл № 22: М.7.1. Контрол на подготовката. Контрол на теоретическата подготовка.

2.Експертна оценка на визуализираната методика за начално обучение

Състоянието на учебния процес по конния спорт в България, на този етап от развитието си, не позволява да се проведе така наречения класически педагогически експеримент с контролна и експериментална група за доказване на работната ни теза, че предлаганата иновативна структура и методика са по-ефективни. Това е непосилно за организиране дори от БФКС. По същество дисертационния труд е теоретико методическа разработка и нейното качество, като актуалност – обем и иновативност, може да бъде коректно оценено и с метода на експертната оценка от българските специалисти по конен спорт. Този подход приложихме за оценяване на иновативната методика и системата за контрол.

Организацията и технологията на експертната оценка включваше изпращане на **22 броя файловете на CD, да всички 67 клуба** в страната с обяснителна записка относно попълването на анкетната карта. Резултатите от анкетното проучване бяха систематизирани в три групи според квалификацията на респондентите - 11 треньори, 16 инструктори и 16 състезатели. От тях се изискваше да оценят по 10-то бална система всеки един модул до ниво методична единица от първи ранг „основните подструктури на модула“. Оценка се дава по **четири критерия:**

1. Оценка за обема на предлаганите знания.
2. Оценка за качеството на знанията.
3. Оценка за онагледяването на материала.
4. Оценка за необходимостта и актуалността на материала.

За всеки модул или подструктура и по всеки критерии се изчисляваше средно аритметичната стойност на съставните оценки, както и комплексна оценка.

Резултатите са обработени статистически с вариационен анализ и с графично представяне на средните стойности. Оценката е по 10-то бална система от 1 до 10. Тази скала е удобна с това, че директно може да се трансформира в проценти, като оценката се умножи по 10. Процентната оценка се употребява много по-често в ежедневната практиката, като „цялото или максимума“ се приема за 100 единици, равни на 10 бала.

В дисертационния труд вариационния анализ на експертните оценки е представен в 15 таблици, обхващащи всички модули, като модул 5, „начално обучение до самостоятелна езда“, като най-обемен, е оценяван по 8 подструктурни групи, като обособени важни методични единици. За пример прилагаме таблица № 13, „Модул № 5.4: Основни помощи за управление на коня“.

Обобщените и съществени изводи от вариационния анализ на експертните оценки са следните:

1. Всички оценки, по всички раздели и при всички експерти имат стойности над 9.00 или 90 %, което за такъв обширен и сложен проблем е изключително висока оценка.

2. Като цяло, от трите групи експерти, треньорите и състезателите дават най-високи оценки при мнозинството модули. Може да се обясни с това, че тази информация е нова, ценна, не е срещана до сега от тях, представена е разбираемо и много добре онагледена.

3. При повечето модули и раздели инструкторите в сравнение с треньорите и състезателите дават най-ниски оценки, но винаги над 90 %. Това може да се обясни с факта, че те са практики, от поколение обучавано от още по-старо поколение и често имат различни, особени мнения за процеса на обучението и внедряването на научния подход в практиката.. Вероятно в бъдеще методиката ще е най-полезна за тях, тъй като им разкрива достиженията на световната практика.

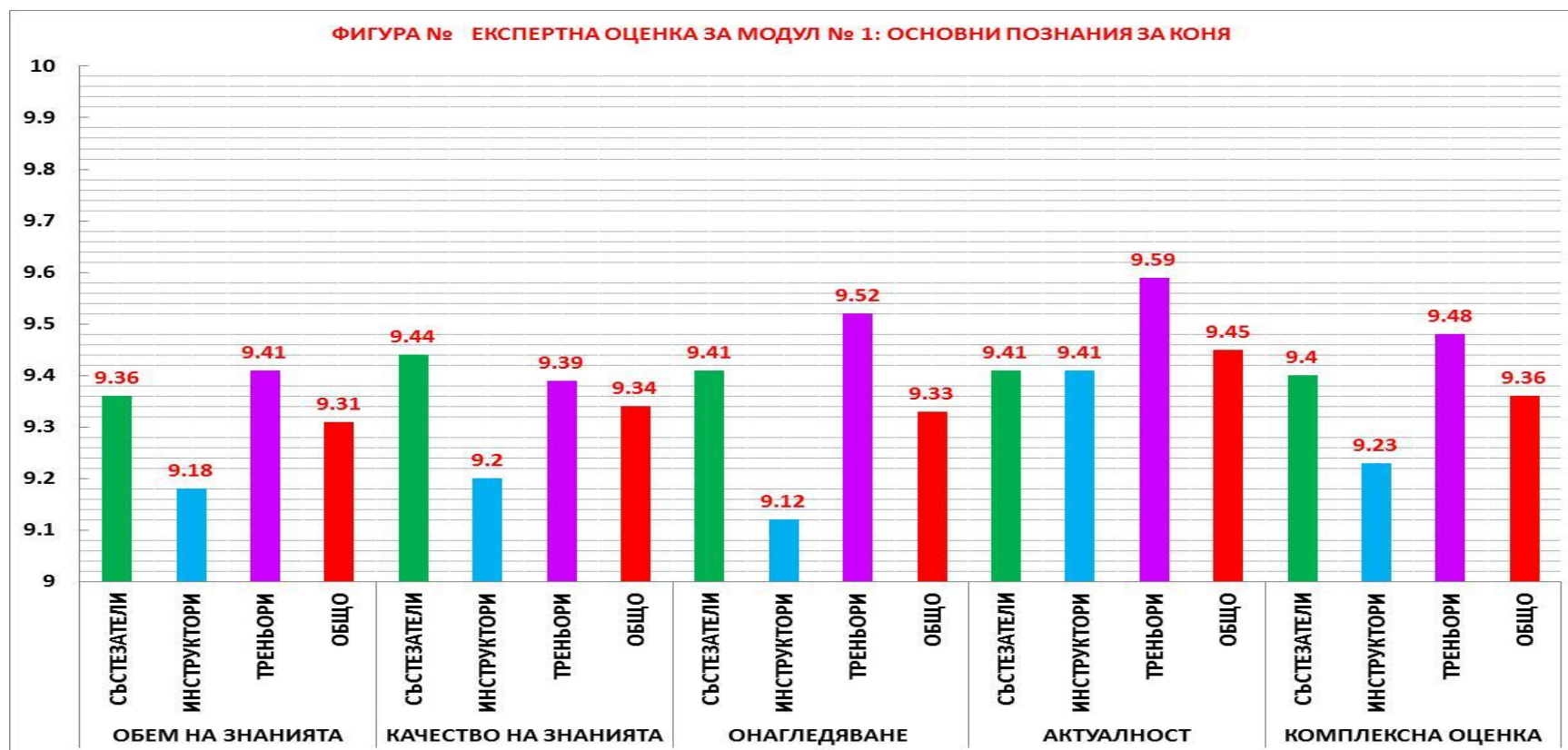
4. Треньорите с висше образование като цяло дават винаги по-висока оценка от средната стойност, имат сравнително близко мнение по между си без голяма дисперсия, което може да се обясни с тяхната по-висока компетенция и познания за процеса на обучение в конния спорт и въобще в дидактиката като висшисти.

В следващото изложение ще представим по-детайлно резултатите от експертната оценка дадени графично за всеки един от 15-те учебни раздела на визуализираната методика за начално обучение.

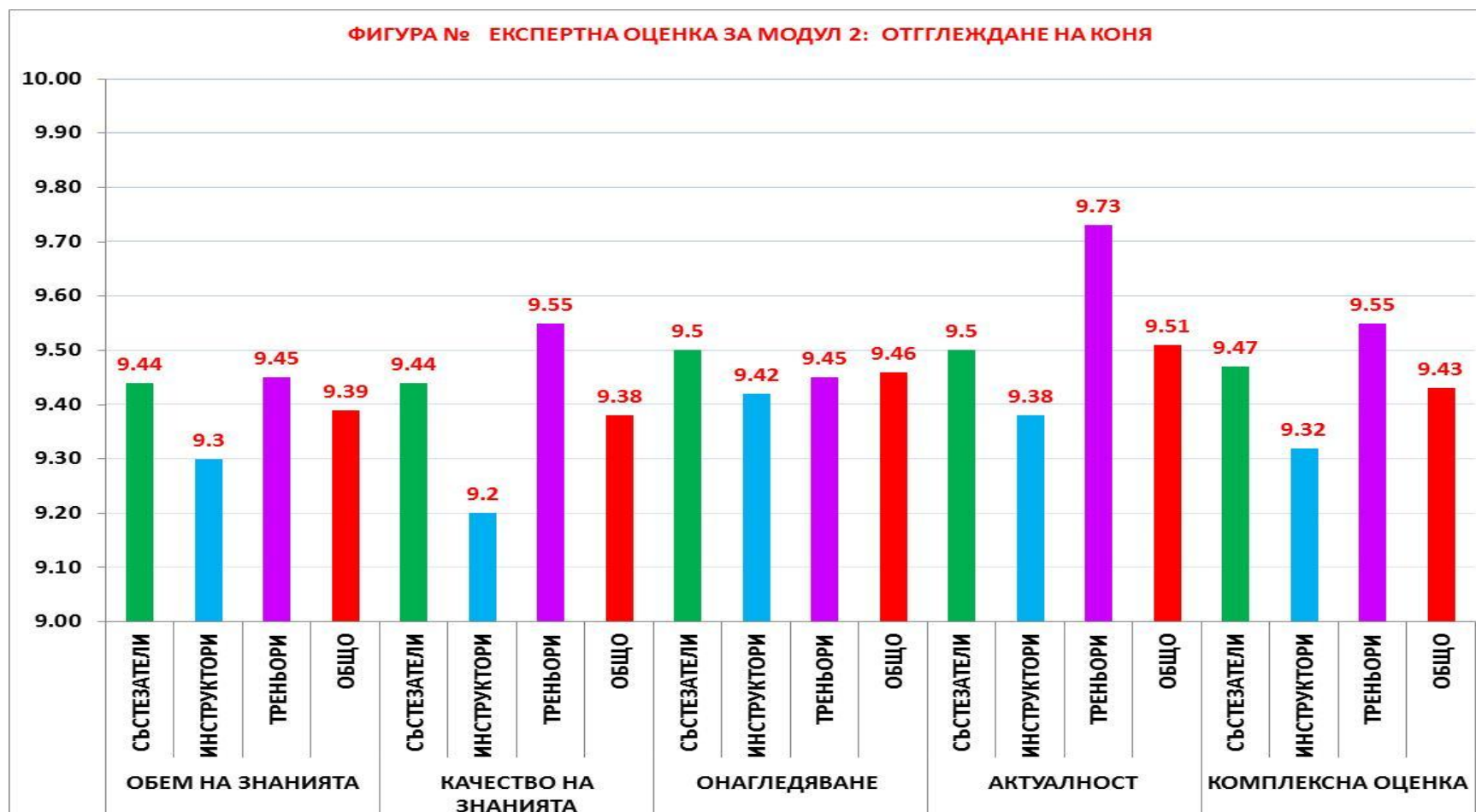
Таблица № 13

**Средни стойности и вариация на оценките
за качеството на „Визуализирана методика за начално обучение по конен спорт“
Модул № 5.4: ОСНОВНИ ПОМОЩИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ НА КОНЯ**

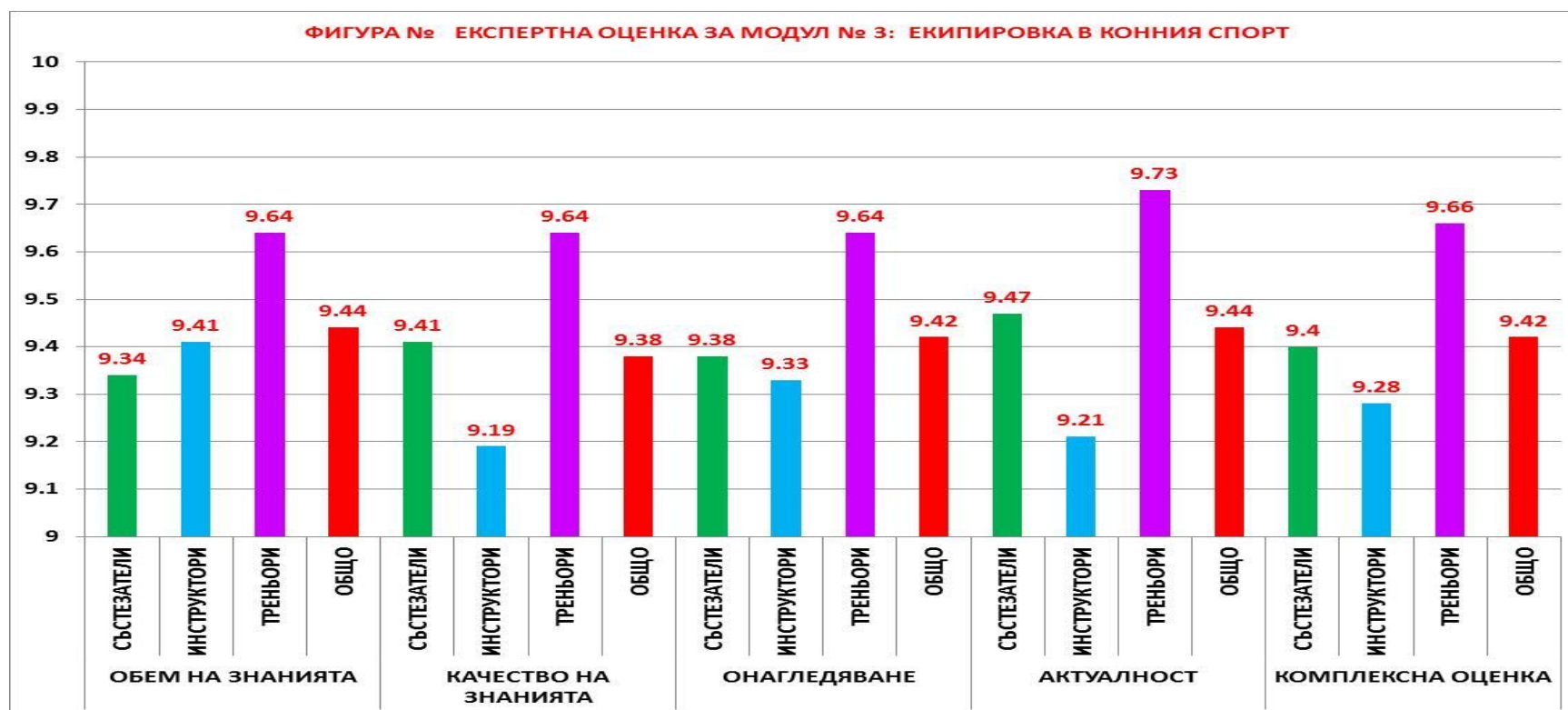
№	ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ	ВИДОВЕ ОЦЕНИТЕЛИ	X	S	V	X _{MIN}	X _{MAX}	R	As	Ex
1.	Оценка за обема на предлаганите знания	Състезатели	9.52	1.01	11	6.25	10	3.75	-2.75	7.73
		Инструктори	9.20	0.93	10	7.25	10	2.75	-1.10	0.53
		Треньори	9.50	1.02	11	7.00	10	3.00	0.66	3.25
		Общо	9.40	0.97	10	6.25	10	3.75	-1.78	2.43
2.	Оценка за качеството на Предлаганите знания	Състезатели	9.59	0.86	9	6.75	10	3.25	-2.87	8.76
		Инструктори	9.18	0.98	11	7.00	10	3.00	-1.40	1.42
		Треньори	9.52	1.08	11	7.00	10	3.00	-2.03	2.81
		Общо	9.42	0.96	10	6.75	10	3.25	-1.79	2.19
3.	Оценка за онагледяването на материала	Състезатели	9.48	0.99	10	6.25	10	3.75	-2.72	7.98
		Инструктори	9.15	0.93	10	7.25	10	2.75	-1.00	0.17
		Треньори	9.34	1.52	16	5.50	10	4.50	-2.21	4.07
		Общо	9.32	1.11	12	5.50	10	4.50	-1.95	3.40
4.	Оценка за необходимостта и актуалността на методиката	Състезатели	9.47	0.98	10	6.25	10	3.75	-2.72	8.07
		Инструктори	9.38	0.94	10	7.25	10	2.75	-1.63	1.79
		Треньори	9.73	0.65	7	8.00	10	2.00	-2.42	5.51
		Общо	9.50	0.88	9	6.25	10	3.75	-2.19	4.63
5.	Комплексна оценка за методиката на обучение	Състезатели	9.52	0.95	10	6.38	10	3.62	-2.86	8.63
		Инструктори	9.29	0.82	9	7.56	10	2.44	-1.18	0.60
		Треньори	9.52	1.06	11	6.87	10	3.13	-2.16	3.77
		Общо	9.43	0.92	10	6.38	10	3.62	-1.93	3.11

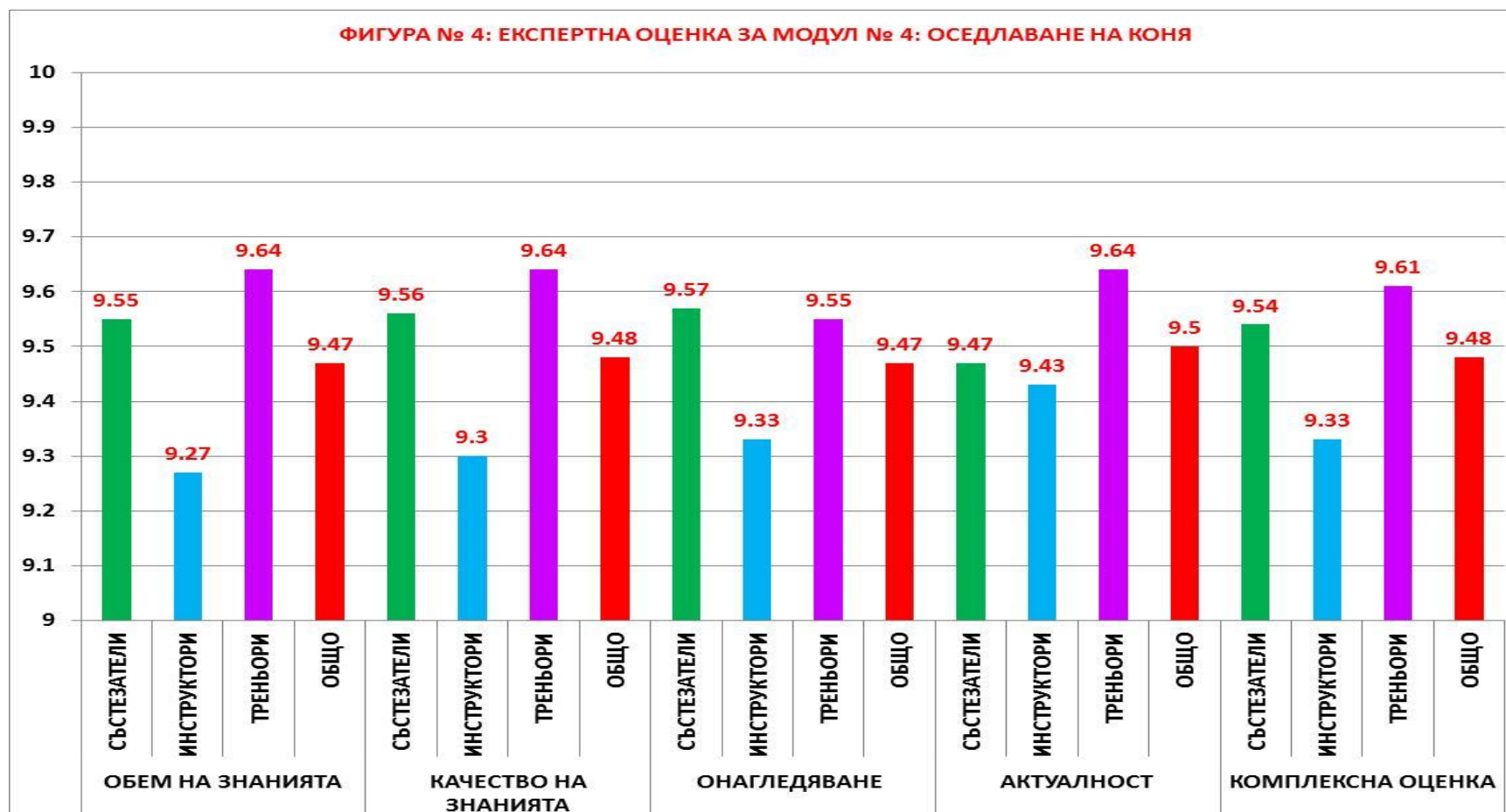
Модул № 1: Основни познания за коня. Няма по-ниски оценки от 91.2 %. По всички критерии най-високи оценки дават треньорите и състезателите. Инструкторите дават сравнително по-ниски оценки за обем, онагледяване и качество на знанията, но сравнително висока оценка за актуалност. Крайната комплексна оценка е от 93.6 %, като треньорите дават най-висока от 94.8 %. Между оценките няма достоверна разлика.

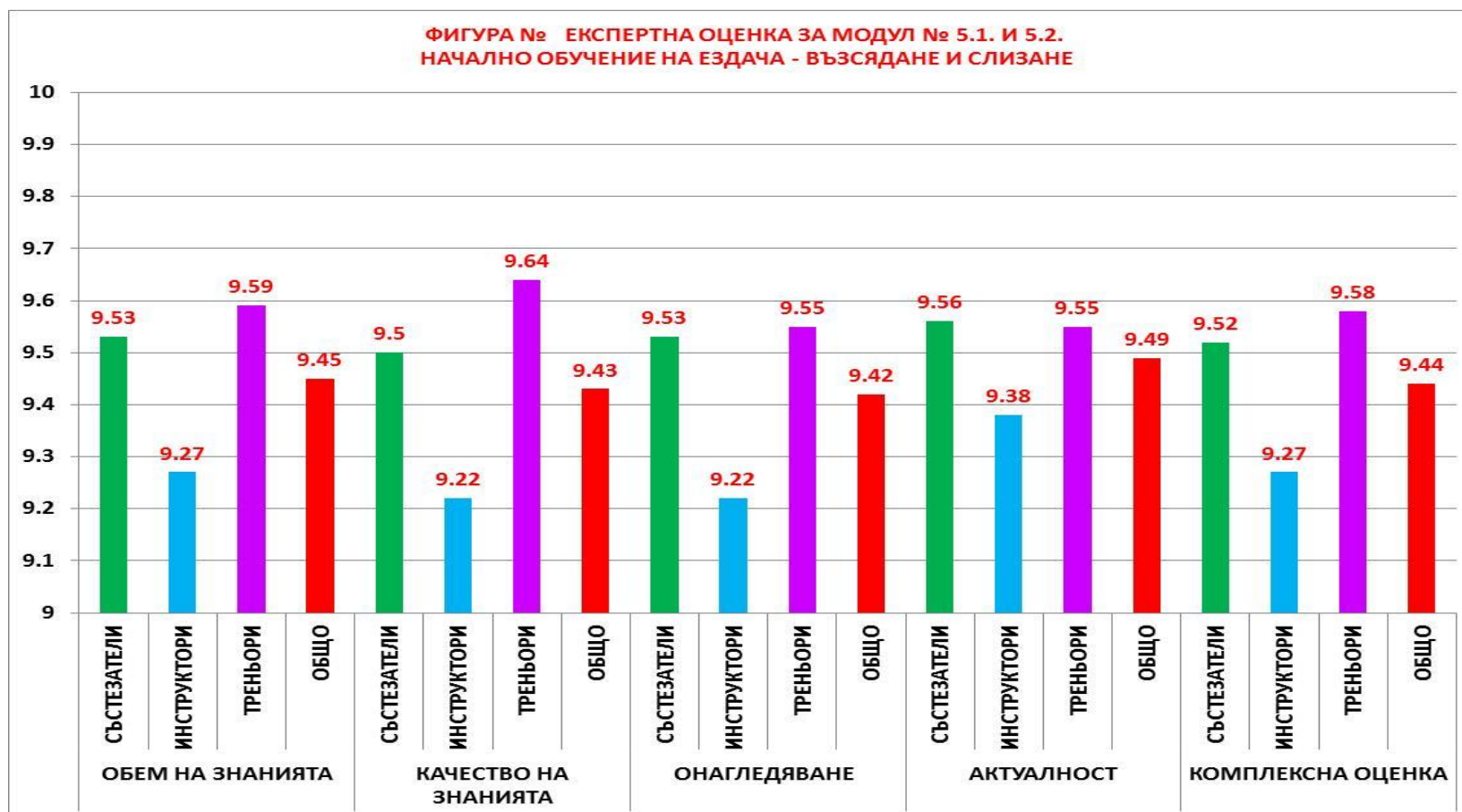
Модул № 2: Отглеждане на коня. За тази методична единица се наблюдават най-високи оценки при треньорите, въпреки че те като висшисти би трябвало да знаят най-много. Актуалността при тях достига до 97.3 %. Инструкторите имат най-ниските оценки, те са над 92 %. Комплексната обща оценка е 94 % и при нея различията са статистически недостоверни между респондентите експерти.

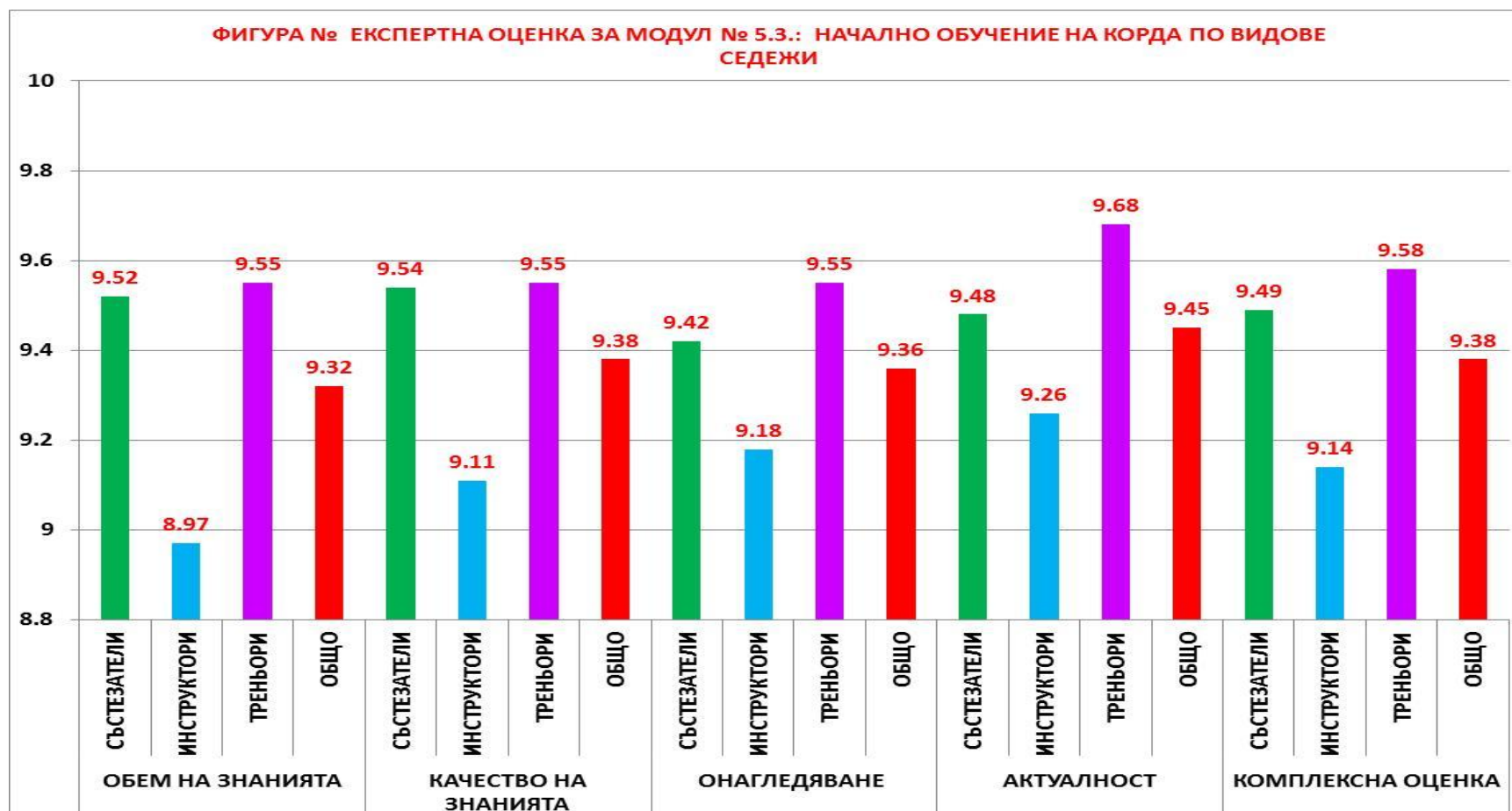
Модул № 3: Екипировка в конния спорт. Характерно за експертните оценки на треньорите е високото ниво по всички критерии – 94.6 % до 97.3 %, при средна стойност 96.6 % на всички респонденти. Обяснението може даде с факта, че ние сме предложили пълният набор от екипировка и амуниция на коня, които са отразени в каталозите на най-реномираните фирми в света. При инструкторите се наблюдават ниски оценки за качество и актуалност. Вероятно екипировката и амуницията в българската практика се разминават значително със световната действителност при елита.

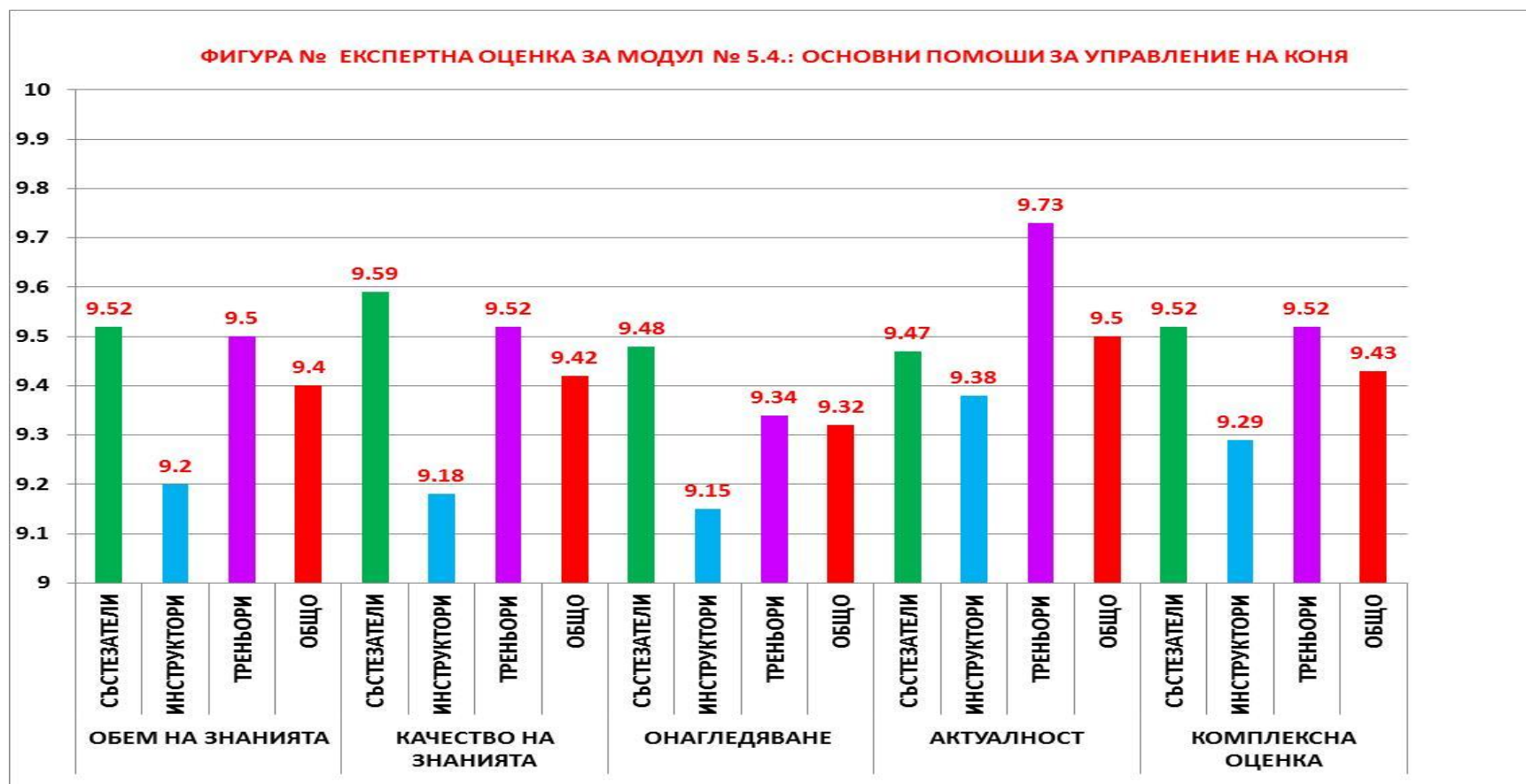
Модул № 4: Оседлаване на коня. Високи нива на оценките при треньорите – 96 % и при състезателите – 95 %. Според нас това се дължи на детайлното обяснение и онагледяване на цялостния цикъл. Това дава възможност за самообучаване и недопускане на грешки свързани с детайлите и особеностите в този отговорен процес.

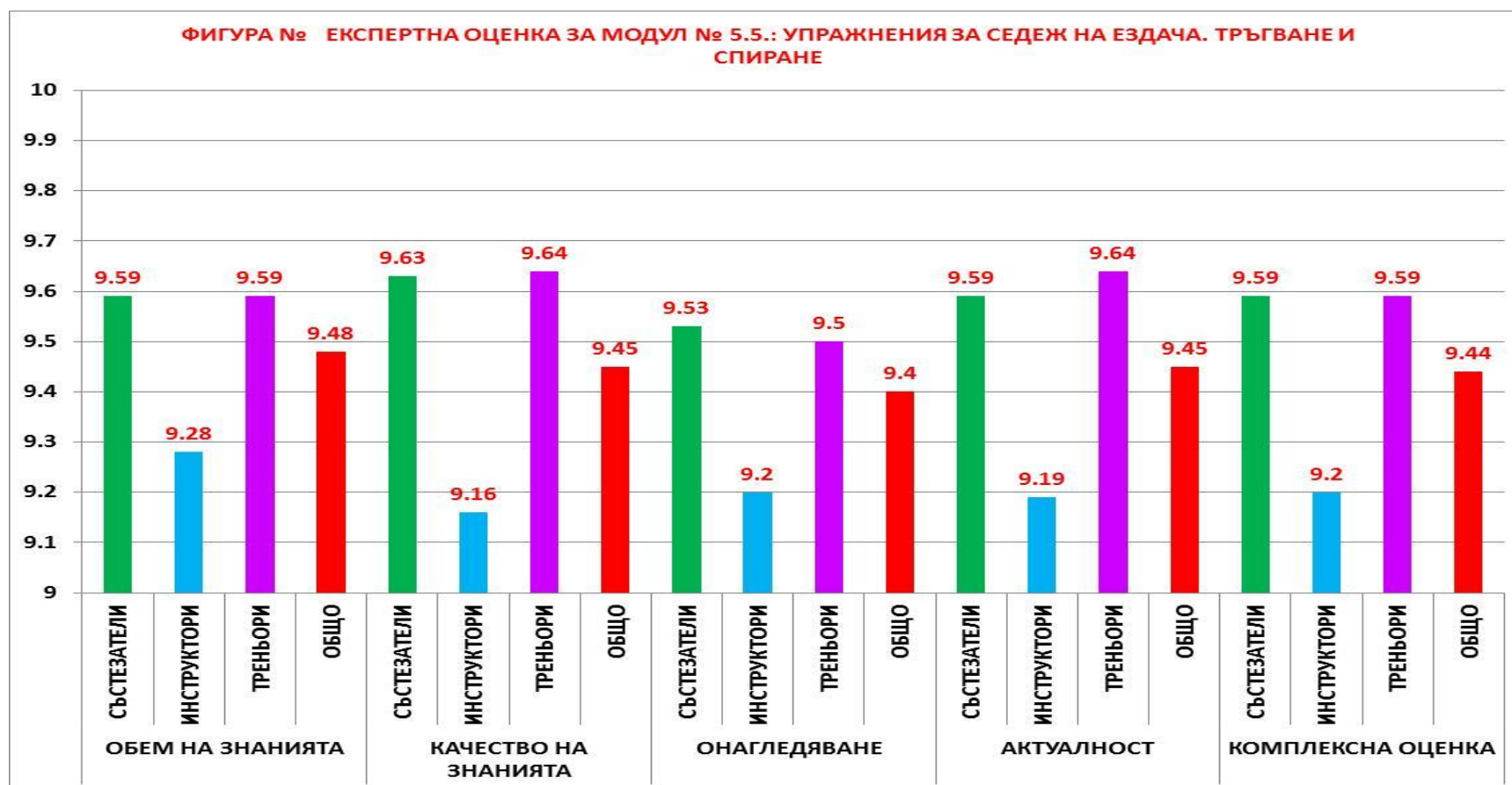
Модул № 5.1 и 5.2: Възсядане и слизание от коня. И тук се наблюдават по-високи оценки на треньорите и състезателите. Необясними са по-ниските оценки на инструкторите, но разликите са статистически недостоверни с другите експерти по въпроса за качествата на този раздел от модула. По 4-те критерия те дават най-висока оценка на актуалността.

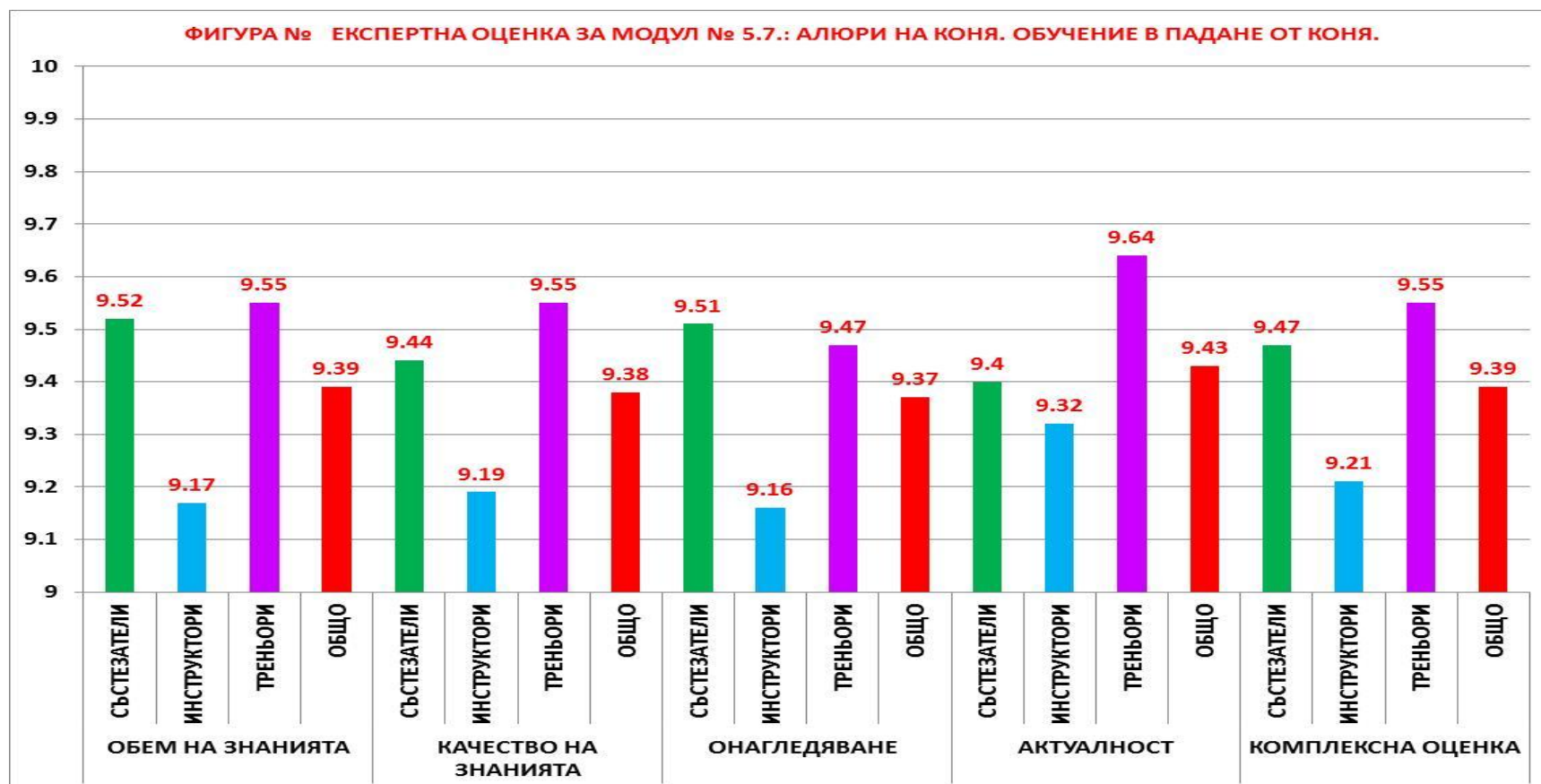
Модул 5.3: Начално обучение на корда по видове седежи. Отново се наблюдават най-високите стойности при треньорите и състезателите, от порядъка на 95 – 96 %, при средна стойност 93.8 %. За първи път оценката на инструкторите е под 90% ,тя е 89.7 % за обем на знанията. Вероятно инструкторите знаят нещо повече, което го няма в световната литература, но като цяло общата им оценка от 91.4 % е сравнително висока.

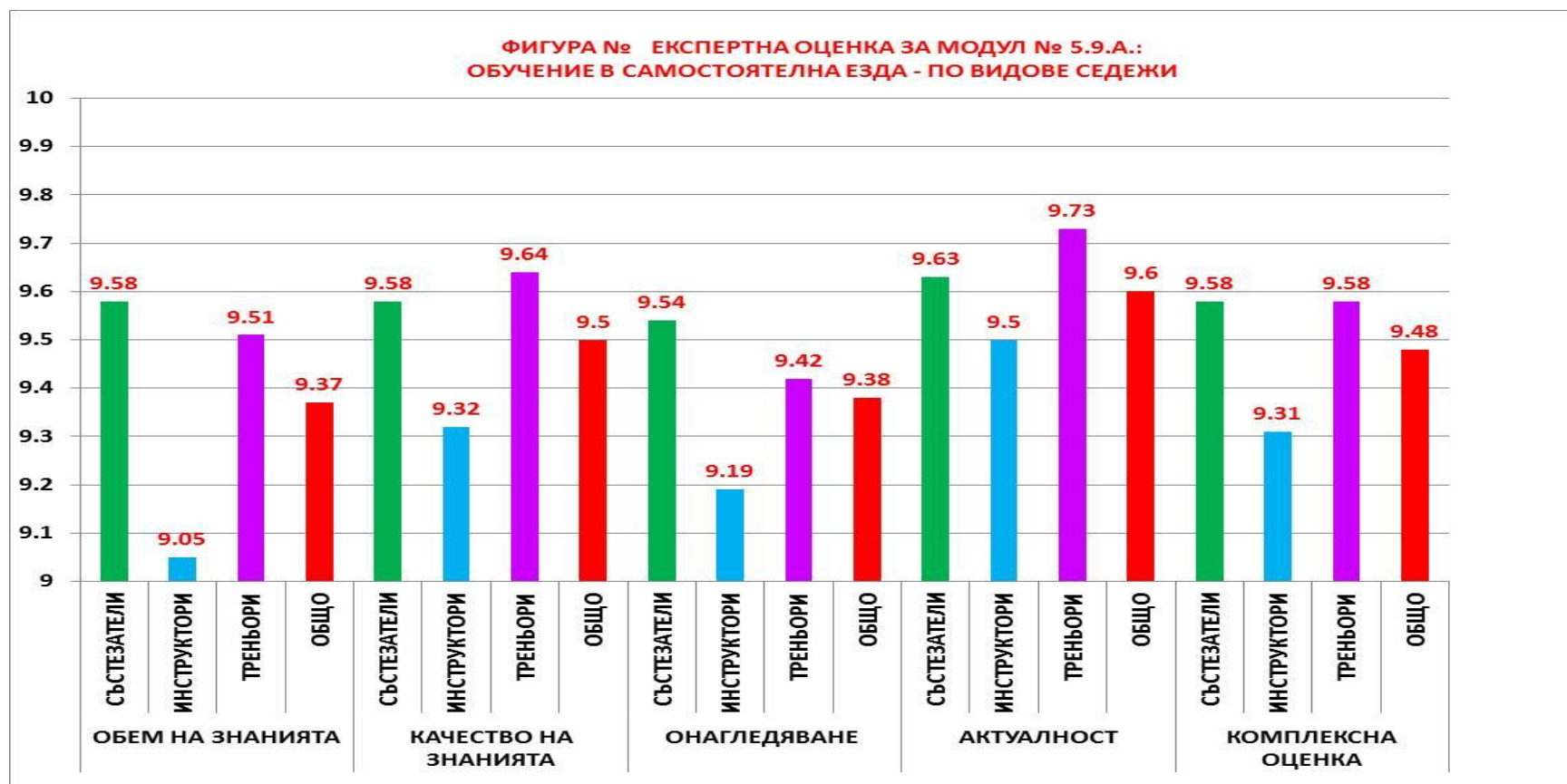
Модул № 5.4. Основни помощи за управление на коня. Прави впечатление високата оценка за актуалност на този раздел – 97.3 % от страна на треньорите. Състезателите имат високи нива по първите два критерия. Инструкторите по първите три критерия имат най-ниски нива – 91.5 до 92 %. При комплексните оценки разликите между експертите са недостоверни, т.е. мненията им не се различават съществено.

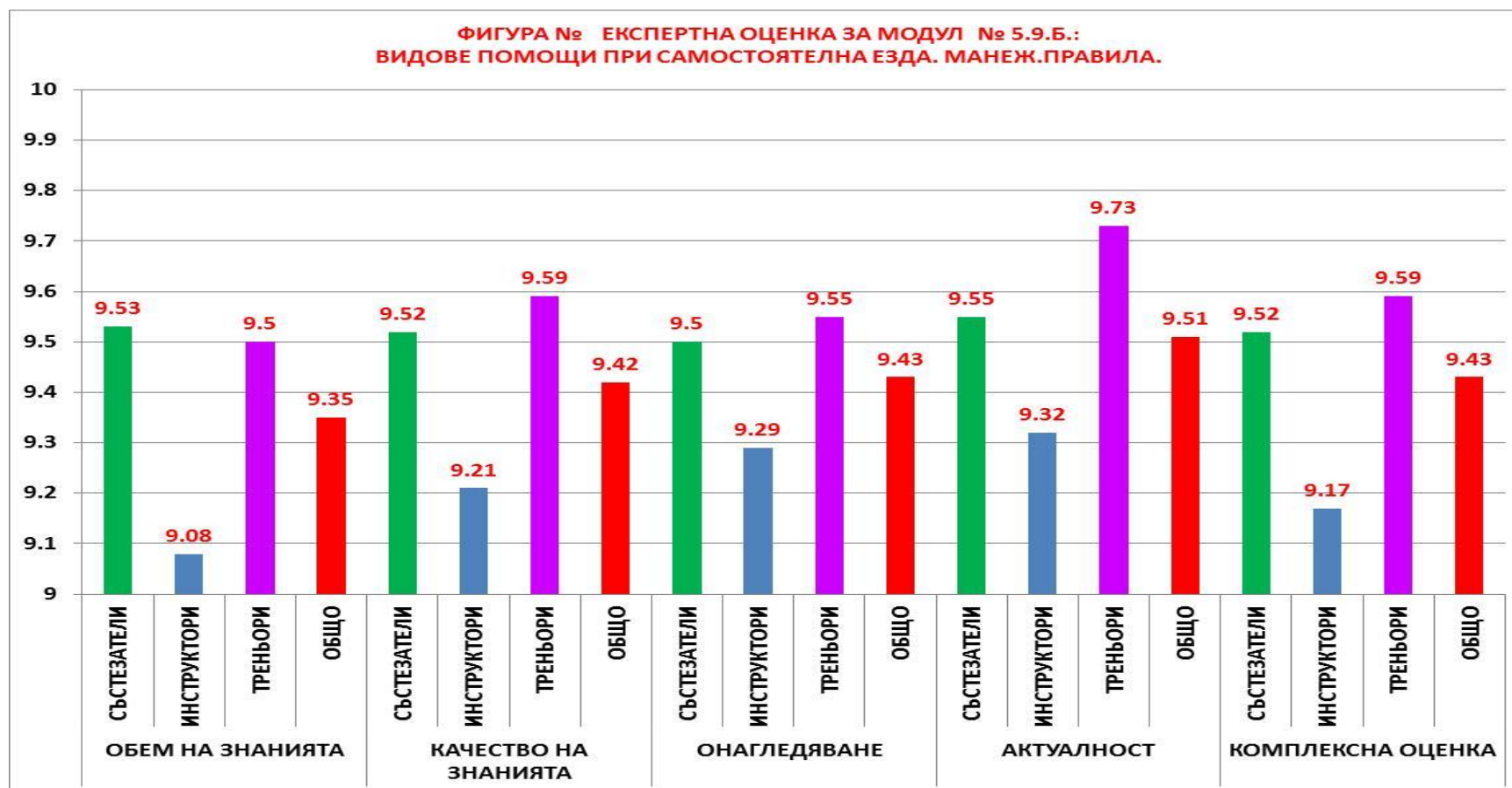
Модул № 5.5. Упражнения за седеж на ездача. Тръгване и спиране. Отново и при този раздел оценките на треньори и състезатели са близки – 95 – 96 %, докато инструкторите по всички критерии имат по-ниски оценки от 2 до 4-ри процента. За комплексната оценка различията на инструкторите с другите експерти са недостоверни.

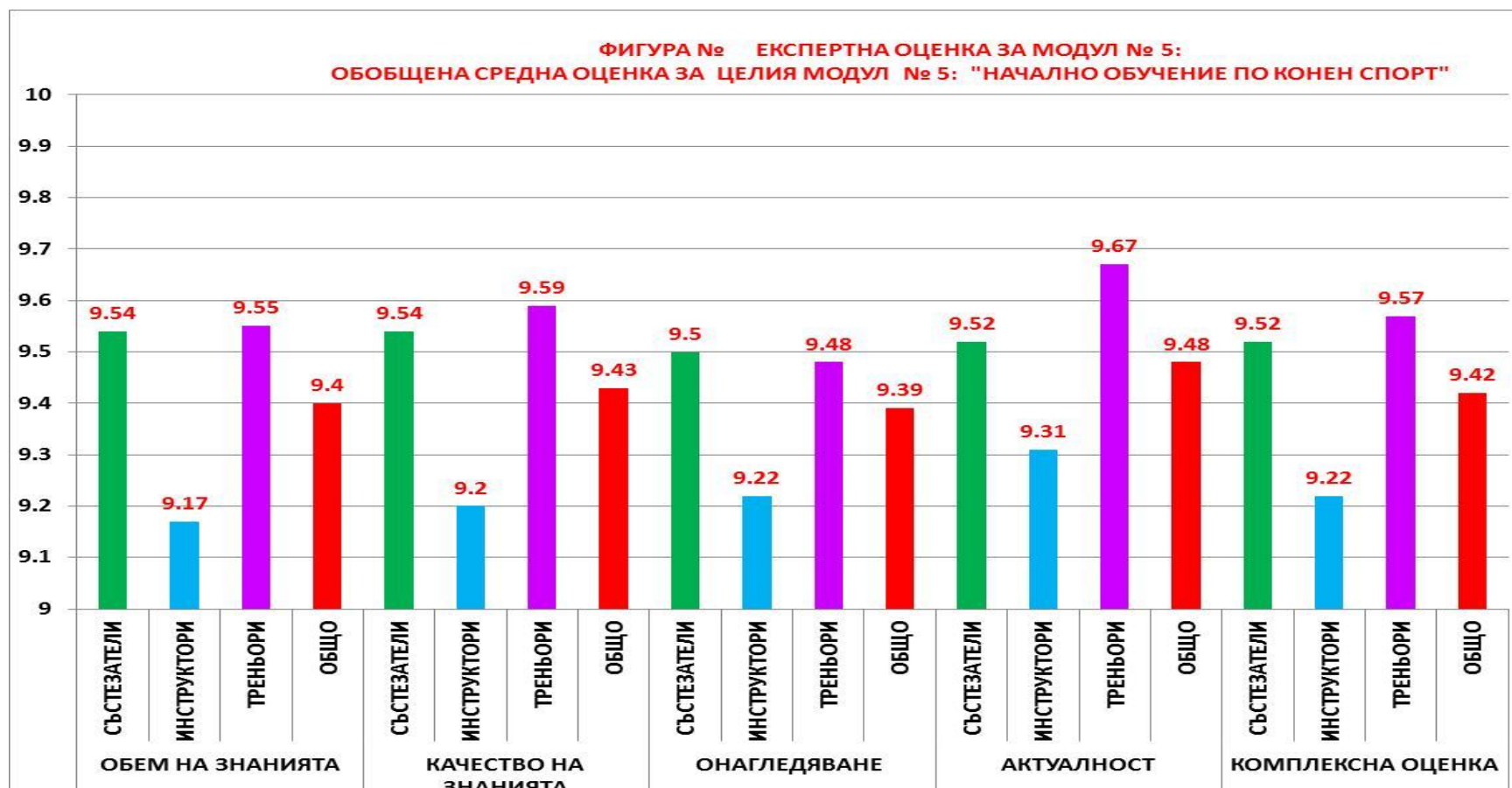
Модул № 5.7.: Алюри на коня. Обучение в падане от коня. Състезателите дават сравнително високи оценки за обема на знанията и онагледяването, а инструкторите по критерия актуалност най-висока своя оценка спрямо другите критерии. Треньорите отново са с най-високи оценки – от 94.7 до 96.4 %.

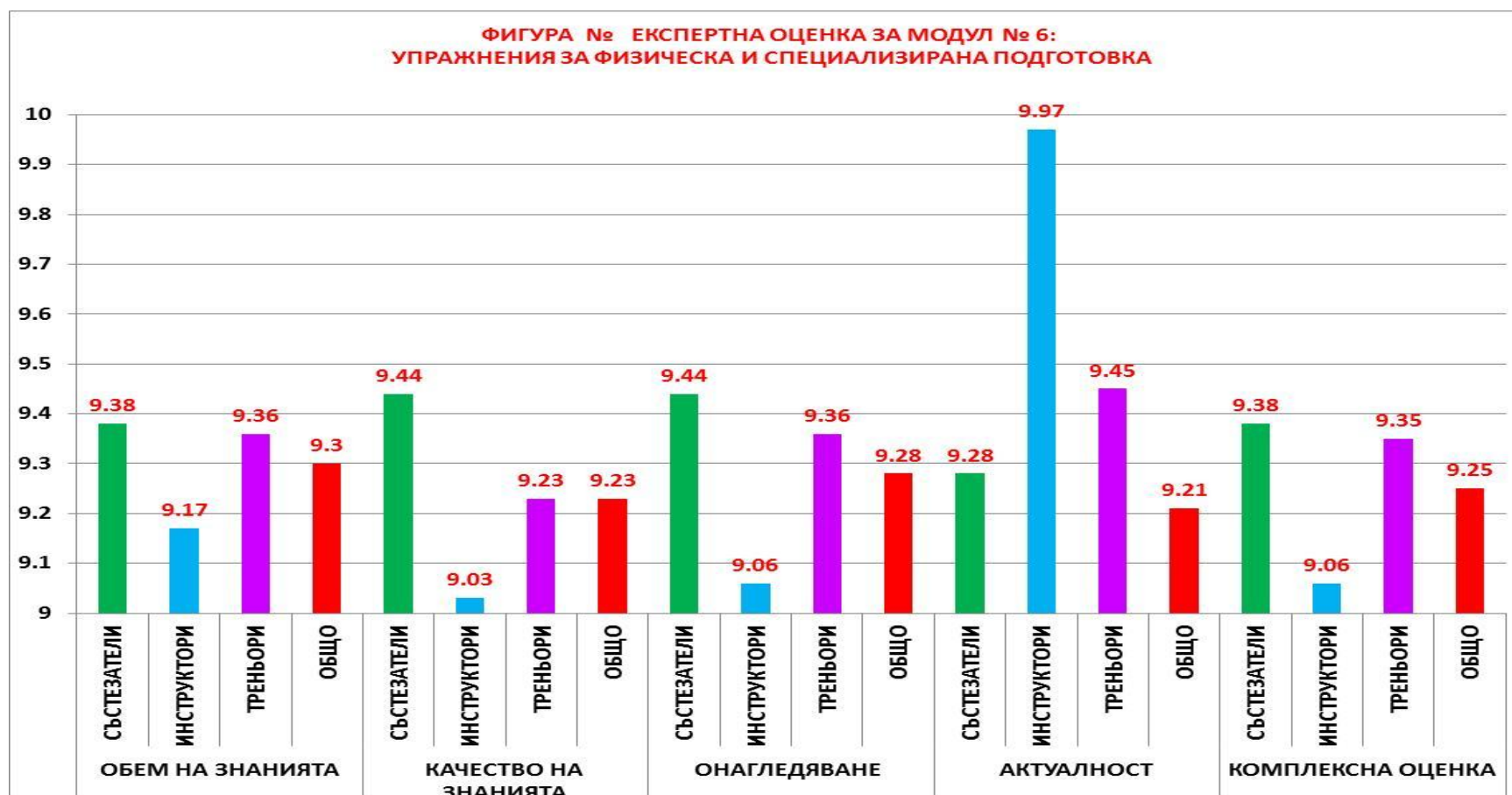
Модул № 5.9.А.: Обучение в самостоятелна езда по видове седежи. Оценки в интервала от 90.5 до 97.3 %. Високо ниво за актуалност на този раздел при треньорите – 97.3 %. Оценките на инструкторите в интервала от 90.5 до 95 % за актуалност. Между комплексните оценки няма достоверна разлика.

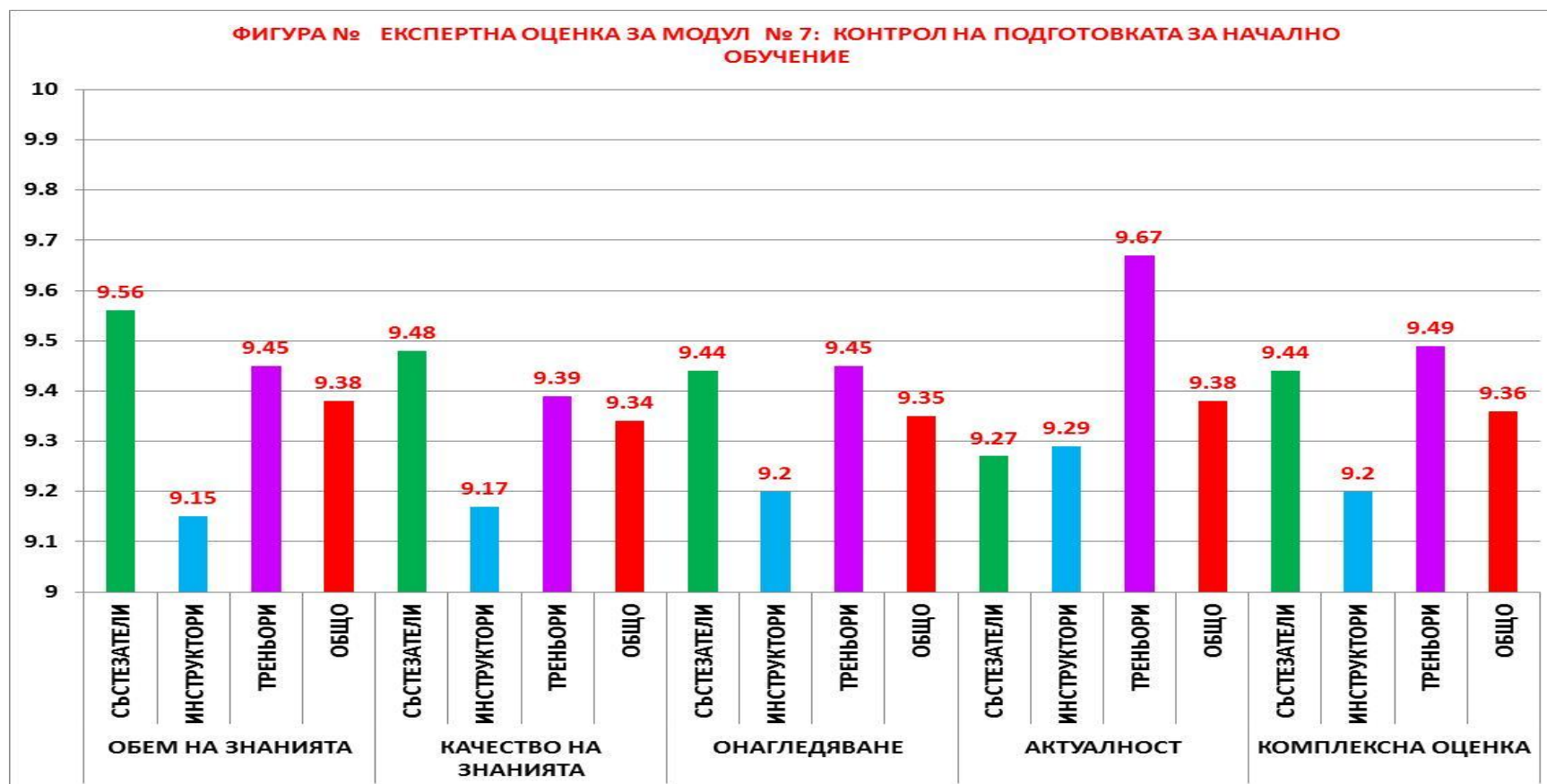
Модул № 5.9.Б.: Видове помощи при самостоятелна езда. Манеж, манежни фигури, правила. Високо ниво при състезатели и треньори. По критерия актуалност на материала всички експерти дават най-високи оценки в сравнение с другите критерии. Това означава необходимост и своевременност на предлаганата методика за начално обучение.

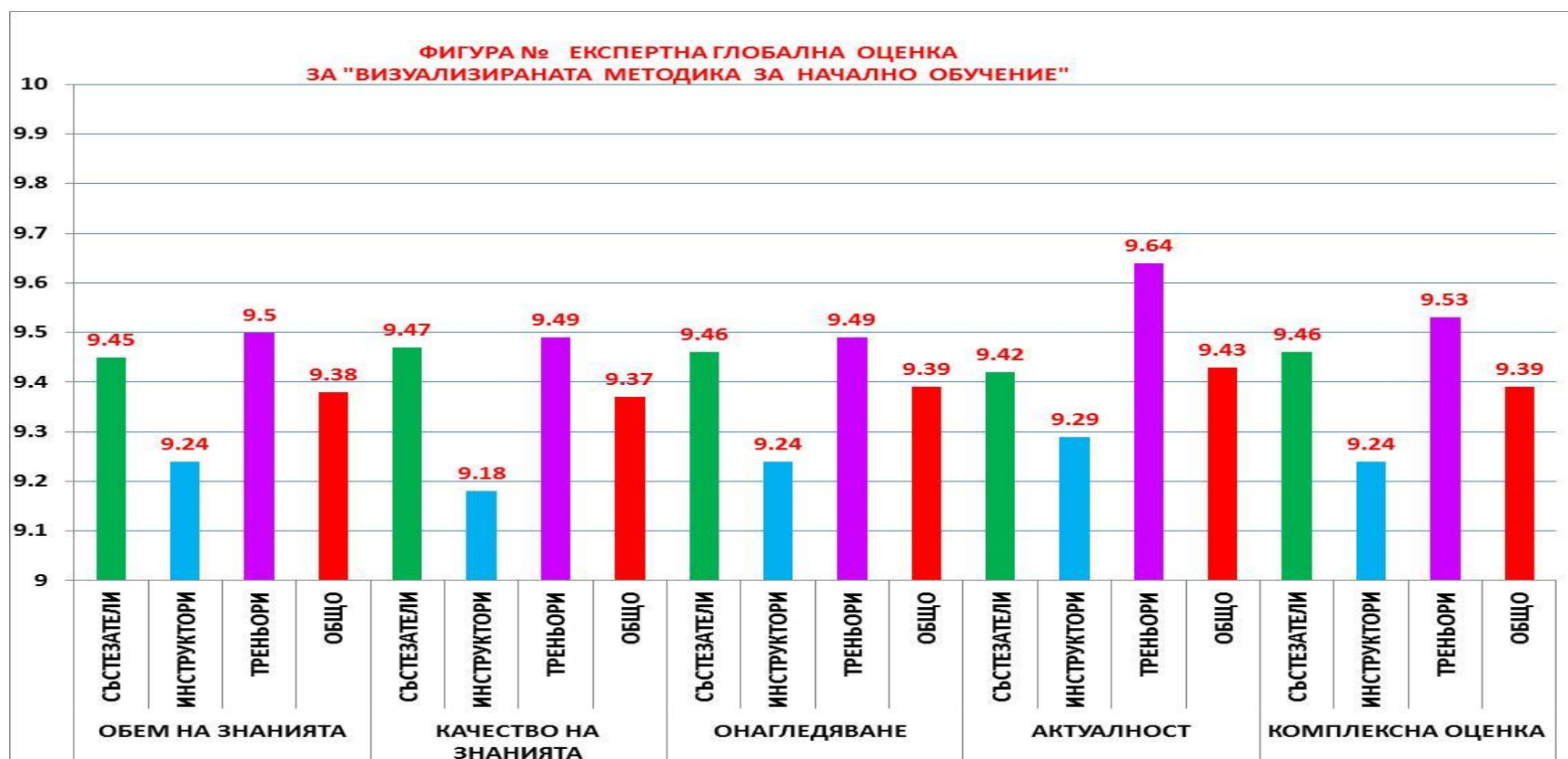
Обобщена средна оценка за целия модул № 5: „Начално обучение по конен спорт“. Тази оценка е най-важната защото интегрира оценката на експертите за предлаганите знания обучението в приложни ездови навици и умения за самостоятелна езда. Средната обща оценка по 4-те критерия е 94 %, като актуалността е с най-висока стойност - 96.7%. Като цяло треньорите и състезателите са дали най-високите оценки. Разликите са недостоверни.

Модул № 6: Упражнения за физическа и специализирана подготовка. Наблюдава се характерен момент за инструкторите, които дават оценка от 99.7 % за актуалността на приложените в методиката упражнения. Това показва и обяснява и предишните по-ниски оценки на инструкторите - те нямат спортно-педагогическо образование, тъй като не са висшисти и вероятно извор на техните знания е практиката преди всичко. Всички оценки са над 90 %. В литературата не се срещат често упражнения целенасочени по специфични качества.

Модул № 7: Контрол на подготовката за начално обучение. Проблемът за количествения контрол на подготовката в конния спорт е сравнително нов, като научен подход. Младите състезатели и треньорите са оценили в най-висока степен важността на тази разработка, при треньорите тя е 96.7 %. Комплексната оценка е в интервала от 92 до 94.9 %, като разликите между експертите са недостоверни. Този подход е нов момент в теорията и практиката на конния спорт в България и той дава ново начало в научното управление на подготовката.

Комплексна глобална оценка за „Визуализираната методика за начално обучение“. Отчитайки сравнително високите оценки по отделните модули, от фигурата се вижда, че глобалната оценка за методиката е **93.9 %**. Най-удовлетворени са треньорите – като най-знаещи и състезателите – като най-целеустремени към нови знания и умения. Това доказва работната ни теза, че ефективността на учебния процес може да бъде значително повишена, с внедряване на визуализираната методика за обучение и контрол на знанията с прилагането на дигитална техника и мултимедийна презентация.

ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Детайлният обзор на специализираната литература в областта на началното обучение по конен спорт, проведеното изследване върху структурата и съдържанието на методичните единици и реализираните възможности за тяхната визуализация, дават основание за следните изводи:

1. Проучването на литературата в предметната област показва, че като цяло проблема за обучението е най-добре разработен в немската, английската и руската школа. Независимо от високото ниво на методичните материали, в тях не се среща пълна, комплексна, изчерпателна разработка за запознаване с основните понятия в конния спорт и методиката на обучение до етапа на самостоятелна езда. Те са фрагментарно разпръснати в различните източници. В настоящия труд е направен опит на базата на системно-структурен подход да изградим цялостен модел на структурата и съдържанието на учебния материал в синтезиран вид с възможност за максимално онагледяване чрез мултимедийна презентация.

2. В повечето източници отсъства методологична последователност в представянето на учебния материал в цялостна програма: основни познания за коня, отглеждане и екипировка на коня и ездача, за да има информираност и приемственост между „старите“ и „новите“ знания при преминаване към същината в усвояването на уменията за начално обучение.

3. В произведенията на повечето автори отсъства единен терминологичен подход, представен е личният им опит и прагматизъм, без да се навлиза в съществените детайли и научни обяснения в светлината на съвременната наука в спорта – спортната педагогика, психология, биомеханика, теория и методика на спортната тренировка и др.

4. За първи път е разработена детайлна структура за начално обучение обхващаща всички необходими съвременни знания и умения представени в 7 учебни модула, включващи 75 единици заглавия в които рубриките са онагледени с 22 файла съдържащи 793 слайда .

5. Събрани, систематизирани и сканирани са над 1200 фотографии, схеми, скици и чертежи, които са експертно оценени от автора и приложени към конкретното текстово съдържание по цялостната структура, онагледено със 793 слайда за дигитално представяне с РС и мултимедия.

6. За първи път в конния спорт в България се разработва система за комплексен контрол на теоретическата, общо физическата и специализираната подготовка за начално обучение.

6.1. Контролът на теоретическата подготовка се осъществява с 108 въпроса за пет модула, разработени в пет варианта по 23 въпроса. На базата на верните отговори оценката варира от нула до 10 точки, както и вербална учебна оценка от Слаб до Отличен .

6.2. Контролът на физическата подготовка се осъществява от три теста за възрастови групи от 11 до 18 и повече години за двата пола. Системата за контрол на физическата подготовка е лична разработка на докторанта и е приета за нормативна база за оценка в Спортните училища в Република България.

6.3. Контролът на специализираната подготовка се провежда на три нива по два теста (обездка и прескачане на препятствия). За първо ниво тестът по обездка е лично дело на докторанта, за второ и трето ниво са приложени програмите на БФКС. За теста по прескачане на препятствия са приложени скици на паркури изготвени от експерта Теодор Шейтанов.

6.4. За първи път в конния спорт се прилага комплексна оценка на цялостната подготовка (теоретическа, физическа и специализирана), като са внедрени експертно факторни тегла за всеки вид подготовка.

6.5. С изключение на контрола за общо физическа подготовка, където критериите за оценка са съобразени с възрастта и пола, при останалите видове подготовка и контрол, критериите „възраст и пол“ не се вземат предвид , защото в конния спорт началното обучение е еднакво за всички обучавани.

7. Проведеното анкетно изследване сред 43 броя изявени български специалисти по конен спорт от 67 клуба показва, че обобщената цялостна оценка за предлаганата методика и системата за комплексен контрол е 94 %, като треньорите дават най-висока оценка от 96 % по критерия „Необходимост и актуалност“ на методиката. Като цяло оценките на състезатели и инструктори по всички 4 критерия са в интервала от 92 до 96 %.

Тези резултати са достатъчно високи и дават основание да се твърди, че разработената визуализирана методика е високо оценена от експертите в страната и е принос за развитието на спортната наука в конния спорт.

ПРЕПОРЪКИ

1.Отчитайки бурното развитие на конния спорт в страната през последните десетилетия, както в спортните клубове, така и като туристическа анимация в бизнес сектора, предлагаме на Българската федерация по конен спорт, визуализираната методика и системата за комплексен контрол да бъдат тиражирани на CD и предоставени за масово ползване от потребителите.

2.Предлагаме на БФКС, разработената система за комплексен контрол на подготовката за начално обучение да бъде внедрена при обучаването и оценката на инструкторите по конен спорт в страната. През последните две години методиката се прилага при обучението и оценката на студентите специалисти по конен спорт в НСА Васил Левски. На базата на дисертационния труд са разработени две методични ръководства за студентите в НСА.

3. Отчитайки високата оценка на водещите експерти по конен спорт в България за необходимостта на съвременно разработване на учебни материали за ползване с дигитална техника, предлагаме на БФКС да финансира разработването на визуализирани методики за обучение в дисциплината „Прескачане на препятствия“, която е най-масова и атрактивна в конния спорт.

Публикации във връзка с темата на дисертационния труд:

1. Вълев, Ю. Д. 2010, Стресът при началното обучение по конен спорт. Международен научен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”, С,
2. Вълев, Ю. Д. 2012, Визуализирана методика за начално обучение по конен спорт. Международен конгрес „Спорт, стрес, адаптация”, С,
3. Вълев, Ю. Д. 2014, Характеристика на състезателната дейност и планиране на едногодишния тренировъчен процес в дисциплината „издръжливост“ от конния спорт. Спорт и наука, кн. 3, С.